

Alþingi
Erindi nr. Þ 128/780 **Félag íslenskra fornleifafræðinga**
komudagur 16.1.2003 Ægisíðu 56, IS-107 Reykjavík

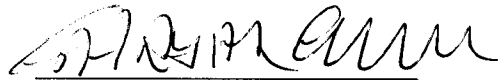
Reykjavík 14.01.2003

Menntamálanefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Efni: Athugasemdir við frumvarp til laga um breyting á þjóðminjalögum, nr. 107/2001

Stjórn Félags íslenskra fornleifafræðinga sendi háttvirtri menntamálanefnd Alþingis athugasemdir félagsins í byrjun desember síðastliðinn. Stjórnin telur ekki ástæðu til frekari athugasemda.

Virðingarfyllt

fyrir hönd stjórnar Félags íslenskra fornleifafræðinga
Garðar Guðmundsson, formaður

Hjálagt: Athugasemdir Félags íslenskra fornleifafræðinga, dagsettar 04.12.2002, við frumvarp til laga um breyting á þjóðminjalögum, nr. 107/2001.

Félag Íslenskra fornleifafræðinga

Ægisíðu 56, IS-107 Reykjavík

Reykjavík 04.12.2002

Efni: Athugasemdir við frumvarp til laga um breyting á þjóðminjalögum, nr. 107/2001

Aðalfundur Félags íslenskra fornleifafræðinga haldinn 23. nóvember 2002 fól stjórn félagsins að koma á framfæri við menntamálaráðherra, menntamálanefnd og alþingismenn eftirfarandi athugasemdum við frumvarp til laga um breyting á þjóðminjalögum sem mælt hefur verið fyrir á yfirstandandi þingi.

Breytingatillögur við 8. gr. þjóðminjalaga, nr. 107/2001.

Með núgildandi þjóðminjalögum náðist fram sú mikilvæga breyting á skipulagi þjóðminjavörslunnar að stjórnsýsluþátturinn var skýrt og greinilega afmarkaður frá öðrum þáttum málaflokksins. Rökin fyrir þessum breytingum voru þau að verk á sviði fornleifavörslu, sem áður voru alfarið í höndum opinberra aðila, ern nú í æ ríkari mæli unnin af einkaaðilum. Þau lúta því lögmálum markaðarins og falla undir ákvæði samkeppnislaga. Það var orðið brýnt að þjóðminjalög tækju mið af þessu og kæmu í veg fyrir hættu á að sú starfsemi sem undir þau félli bryti í bága við samkeppnislög. Lögin mæla fyrir um stofnun Fornleifaverndar ríkisins sem annast stjórnsýsluþátt þjóðminjavörslunnar en hann heyrði áður undir Þjóðminjasafn Íslands.

Hjá Fornleifavernd hafa starfað 8 manns, þar af 4 minjaverðir sem áður voru starfsmenn Þjóðminjasafns. Með þeirri breytingu sem nú er boðuð á þjóðminjalögum, er lagt til að minjaverðirnir verði á ný starfsmenn Þjóðminjasafns á þeim forsendum m.a. að „...*hlutverk þeirra sé óljóst og að starfssvið þeirra hafi þrengst til muna frá því sem áður var. Áður höfðu minjaverðir eftirlit með gömlum húsum fyrir Þjóðminjasafnið og húsafriðunarnefnd og ráðgjöf fyrir byggðasöfnin, m.a. um varðveislu nýfundinna forngripa, auk þess að hafa eftirlit með fornminjum*“ (128. löggj.þing, þskj. 435, athugasemdir við 4. gr.). Taka má undir það að í núgildandi þjóðminjalögum er starfssvið minjavarða ekki skilgreint með skýrum hætti. Samkvæmt 8. gr. er þeim ætlað að „hafa umsjón með minjasvæðum samkvæmt nánari ákvörðun Fornleifaverndar ríkisins“. Í þessu sambandi skal bent á að í 6. gr. núverandi þjóðminjalaga er kveðið á um verksvið Fornleifaverndar. Þar stendur m.a.: „*Fornleifavernd ríkisins er söfnum og öðrum hlutaðeigandi aðilum til ráðgjafar um varðveislu og kynningu menningar sögulegra minja er heyra undir starfssvið hennar. Fornleifavernd ríkisins hefur eftirlit með öllum fornleifarannsóknum og er hlutaðeigandi aðilum til ráðgjafar um skráningu, rannsóknir og varðveislu fornleifa.*“ Að mati stjórnar FÍF verður af tilvitnaðri grein ekki betur séð en að stofnuninni sé skylt að sinna flestum þeim verkefnum sem fullyrt er í ofangreindri tilvitnun að minjaverðirnir, núverandi starfsmenn Fornleifaverndar, sinni ekki lengur.

Fornleifavernd ríkisins er ung stofnun í mótun og enn hefur ekki verið gefin út reglugerð með þjóðminjalögum þar sem kveðið er nánar á um starfsemi hennar. Það er því ekki óeðlilegt að ýmsum gæti virst hlutverk hennar óljóst. Fornleifaverndin er enn að þróa starfshætti sína og þarf tíma til að móta samskipti sín við aðra aðila innan stjórnkerfisins svo og söfn, einstaklinga og aðra er þurfa á þjónustu hennar að halda. Sá tími sem liðinn er frá stofnun

Fornleifaverndar er ekki nægur til að meta reynsluna af starfsemi hennar. Frá upphafi hefur Fornleifaverndinni verið mjög þröngur fjárhagslegur stakkur sniðinn þrátt fyrir brýna þörf á virkri verndun fornleifa. Nær væri að efla starf hennar með auknum fjárveitingum frekar en að skera stöðugildi niður um helming.

Í frumvarpi til breytinga á Þjóðminjalögum segir í 4. gr. að minjaverðir skuli „sinna verkefnum er varða þjóðminjavörsluna í heild, þ.m.t. fornminjum og húsafriðun.“ Að öðru leyti er ekki fjallað um starfsvið þeirra en gert ráð fyrir að nánar sé kveðið á um störf þeirra í reglugerð. Í athugasemdum með ofangreindu frumvarpi segir að „til að auka hlutverk og breikka starfssvið minjavarða á landsbyggðinni [sé] mikilvægt að þeir heyri undir Þjóðminjasafn Íslands þar sem starfsemi safnsins [sé] mun víðtækari en annarra stofnana þjóðminjavörslunnar, þ.e. Fornleifaverndar ríkisins og húsafriðunarnefndar ríkisins.“ (128. löggj.þing, þskj. 435, athugasemdir við 4. gr.) Þær fregnir sem FÍF hafa borist úr menntamálaráðuneytinu um útfærslu á starfssviði minjavarða bera með sér að ætlunin sé að minjaverðirnir starfi fyrir Þjóðminjasafn Íslands, Fornleifavernd ríkisins og Húsafriðunarnefnd. Með því að gera minjaverðina aftur að starfsmönnum Þjóðminjasafns Íslands, en láta þá áfram starfa fyrir Fornleifaverndina er stefnt í uppnám þeim tilgangi núgildandi þjóðminjalaga að skilja stjórnslupátt málaflokksins frá þeirri starfsemi Þjóðminjasafns Íslands sem fram fer á almennum samkeppnismarkaði. Einnig skerðir þessi fyrirhugaða breyting sjálfstæði Fornleifaverndar.

Með tillögum til breytinga á 8. grein þjóðminjalaga er mjög slakað á hæfnisskilyrðum minjavarða. Í núgildandi lögum skulu minjaverðir vera menntaðir fornleifafræðingar eða hafa menntun í menningarsögu. Í tillögunum er gert ráð fyrir að minjaverðir hafi ótilgreinda háskólamenntun og „þekkingu“ á menningarsögu. Af núgildandi þjóðminjalögum er ljóst að ýmis þau verkefni sem lúta að verndun fornleifa verða ekki unnin nema af þeim er hafa tilskilda menntun í fornleifafræði. Ef ætlunin er að fela minjavörðum verkefni er varða fornminjar er brýnt að tryggja að þá skorti ekki nauðsynlegan faglegan bakgrunn. Þess ber að geta að nú má búast við mikilli fjölgun í stétt fornleifafræðinga eftir að hafm var kennsla í greininni við Háskóla Íslands. Hætta á að ekki verði hægt að manna stöður þar sem krafist er háskólamenntunar í fornleifafræði verður því brátt úr sögunni.

Tillögur til breytinga á 13. gr. þjóðminjalaga.

Mikil framför er í að taka af tvímæli um hver beri kostnað af neyðarrannsóknnum, sbr. tillögur til breytinga á 13. gr. Til samræmis væri eðlilegt að í stað orðsins „neyðarrannsóknir“ komi „neyðaruppgreftir“.

Tillögur til breytinga á 15. gr. þjóðminjalaga.

FÍF bendir á að samkvæmt breytingartillögunum er gert ráð fyrir að hugtakið fornleifarannsókn verði skilgreint í 1. mgr. 15. gr., þannig að það taki annars vegar til fornleifauppgraftar og hins vegar fornleifaskráningar. FÍF vekur athygli á að hugtakið er miklu mun víðtækara en þarna kemur fram. Lagt er til að skilgreining fornleifarannsóknar verði færð, þannig að hún verði 1. másl. 1. mgr. 15. gr. og að hún verði orðuð svo: „Til fornleifarannsóknna telst m.a. fornleifauppgroftur og fornleifaskráning.“

Fagna ber því að nú er loks lagt til að hugtakið fornleifauppgroftur sé notað í stað fornleifarannsóknar og það skilgreint í 1. másl., 2. mgr. 15 gr. Þó telur FÍF nauðsynlegt að bæta við skilgreininguna þannig að við bætist nýr másl., 2. másl. 2. mgr., sem hljóði svo:

„Fornleifauppgröftur felur jafnframt í sér úrvinnslu gagna, þ.m.t. forvörslu, og telst honum ekki lokið fyrir en skýrsla um uppgröftinn hefur verið birt.“ Til samræmis þarf að breyta orðalagi 1. mgr. 15. gr., sem yrði 2. másl. 1. mgr., þannig: „Fornleifavernd ríkisins annast eftirlit með fornleifauppgröftum í landinu.“

Samkvæmt þessu myndu 1. og 2. mgr. 15. gr. hljóða svo:

„Til fornleifarannsókna telst m.a. fornleifauppgröftur og fornleifaskráning. Fornleifavernd ríkisins annast eftirlit með fornleifauppgröftum í landinu.

Með fornleifauppgræfti er átt við hvers kyns jarðrask, sem fram fer í vísindalegum tilgangi og með það að markmiði að rannsaka jarðfastar fornleifar, sem þegar er vitað um eða líklegt er að finnast muni, eða að ganga úr skugga um hvort um þess háttar fornleifar sé að ræða á rannsóknarsvæðinu. Fornleifauppgröftur felur jafnframt í sér úrvinnslu gagna, þ.m.t. forvörslu, og telst honum ekki lokið fyrir en skýrsla um uppgröftinn hefur verið birt.“

Bent skal á að í samræmi við ofangreinda breytingu hefur láðst að breyta orðinu „fornleifarannsókna“ í 1. másl. 3. mgr. 15. gr. í „fornleifauppgræfti“ og orðinu „fornleifarannsókna“ í 1. másl., 2. mgr. 6 gr. í „fornleifauppgræfti“.

Virðingarfyllt

fyrir hönd stjórnar Félags íslenskra fornleifafræðinga
Garðar Guðmundsson, formaður